

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної роботи
Олександр ГОЛОВКО

«31» апреля 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Сучасні тенденції розвитку світової політики

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти другий (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма: «Міжнародні відносини»

спеціалізація:

вид дисципліни: вибіркова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“30” серпня 2022 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

СОЛОВИХ Віталій, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол № 1 від “26” серпня 2022 року,

Завідувачка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

(підпис)

Людмила НОВІКОВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми: «Міжнародні відносини» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Гарант освітньої програми «Міжнародні відносини»

Євгенія СОЛОВИХ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “29” серпня 2022 року, № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

(підпис)

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку світової політики» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни полягає у сформуванні у здобувачів знання про теоретичні та практичні інструменти аналізу сучасного світового процесу, а також отримання цілісного розуміння про роль різних політичних акторів (держав, міжнародних організацій, ТНК тощо) у світі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- формування наступних загальних компетентностей:

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- формування наступних фахових компетентностей:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК17. Розуміння основ сучасного міжнародного права, та здатність застосовувати міжнародноправові норми та принципи.

СК18. Розуміння основ та особливостей забезпечення процесу прийняття зовнішньополітичних рішень.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-й
Семестр	
6-й	-й
Лекції	
28 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	год.
Лабораторні заняття	

год.	год.
Самостійна робота	
38 год.	год.
в т.ч. Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН10. Знати основи та особливості забезпечення процесу прийняття зовнішньополітичних рішень

РН15. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації

РН24. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади вивчення світової політики

Тема 1. Парадигми та школи в теорії світової політики

Ліберальні і неоліберальні концепції міжнародних відносин. Неомарксистські концепції міжнародних відносин. Модерністські і неомодерністські концепції. Теоретичні концепції міжнародної інтеграції. Формування теорії міжнародних режимів. Концепція "зіткнення цивілізацій" С. Хантінгтона. Геополітичні концепції З. Бжезинського. Світ - системний аналіз Валлерстайна.

Дискусії з приводу теоретичних підходів до вивчення світової політики в кінці 1980-х - початку 1990-х рр. Концептуальні моделі формування зовнішньої політики, теорія циклів у вивченні владних відносин на світовій арені в новий час.

Тема 2. Транснаціональні актори у світовій політиці.

Поняття «недержавного актора». Причини різкого збільшення недержавних акторів у другій половині ХХ століття. Їх роль в сучасному світі. Основні характеристики і особливості таких недержавних акторів, як ТНК, неурядові міжнародні організації, релігійні і національні рухи, внутрішньодержавні регіони і міста. Різноманіття недержавних учасників за багатьма параметрами: цілям і задачам, типу організації, характером взаємодії, ресурсів і т.п.

Співвідношення державних і недержавних учасників сучасних міжнародних відносин. Передумови збільшення числа і різноманітності недержавних акторів в умовах транснаціоналізації міжнародних процесів, проблема їх класифікації. Гуманітарні проблеми світової політики: міжнародні контакти в сфері захисту прав людини, освіти та культури. Ресурси «м'якої сили» в стосунках між народами і державами.

Тема 3. Міжнародні конфлікти і механізми їх вирішення.

Місце конфлікту в міжнародних відносинах. Розколоті суспільства. Боротьба за обмежені ресурси. Боротьба за владу. Боротьба за вплив. Розділ світу. Переділ світу.

Територіальні конфлікти. Політичні конфлікти. Економічні конфлікти. Етнічні конфлікти. Релігійні конфлікти. Ідеологічні конфлікти. Переговорний процес. Мирні угоди. Посередницькі послуги. Види посередницьких послуг. Арбітраж. Народна дипломатія. Збройний конфлікт.

Тема 4. Війна та мир: ідеалізм і реалізм

Теорії виникнення воєн. Війна в міжнародних відносинах. Війна як продовження політики держави.

Нове співвідношення права і сили в світовій політиці. Сучасні підходи до національної і міжнародної безпеки. Концепції безпеки (на прикладі окремих держав). Сучасні уявлення про джерела походження та типи збройних конфліктів. Криза режиму контролю над озброєнням.

Розділ 2. Геополітичне підґрунтя світового політичного процесу

Тема 5. Геополітичний рівень світ-системного протистояння. Орієнталізм

Світ-системна теорія І. Валлерстайна. Світ-системний аналіз: концептуальне поле та предметна специфіка. Світ-економіка. Динаміка циклів світової гегемонії. Тенденції розвитку учасного світу. Критика теорії світ-системного аналізу А. Гундер-Франком. Поняття Орієнталізму. Орієнтальний дискурс та орієнталістські структури. Орієнт та орієнталізм: концептуальне наповнення та критика. Орієнталізація простору. Феноменологія орієнтального дискурсу та орієнталістських структур.

Тема 6. Латиноамериканський політичний процес

Поняття політичного процесу. Динаміка політичного процесу і рівень соціально-економічного розвитку країн Латинської Америки. Перехід від тоталітаризму до демократії. Країни центру та периферії в Латиноамериканському регіоні. Доктрина Монро. МЕРКОСУР – економічний союз держав у Південній Америці. Основні адміністративні органи об'єднання. Місце організації на геополітичній карті світу.

Тема 7. Африканський політичний процес

Зовнішнє середовище та внутрішня структура політичного життя та інститутів країн Африки. Концепції політичної модернізації. Геополітичні лідери у межах африканського регіону. Африка як арена конкуренції геополітичних лідерів глобального і міжрегіонального значення. Організація «Магриб» - союз арабських країн Північної Африки. Роль організації на африканському континенті.

Тема 8. Азійсько-тихоокеанський політичний процес

Диференціація культурно-цивілізаційних відмінностей. Міжнародна політика Китаю, Індії та Японії та її вплив на світові політичні процеси. Центральна-Східна та Східна Азія як найбільш впливові регіони. Основні чинники нестабільності регіону. Територіальні конфлікти в азійському регіоні. Політична нестабільність, релігійні та етно-політичні конфлікти.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах					Обсяг у годинах			
	Денна форма					Заочна форма			
	усього	у тому числі				усього	у тому числі		
		л	пз	сем	с.р.		л	пз	с.р
<i>Розділ 1. Теоретико-методологічні засади вивчення світової політики</i>									

Тема 1. Парадигми та школи в теорії світової політики	10	2	2		6				
Тема 2. Транснаціональні актори у світовій політиці	8	2	2		4				
Тема 3. Міжнародні конфлікти і механізми їх вирішення	12	4	4		4				
Тема 4. Війна та мир: ідеалізм і реалізм	12	4	4		4				
Всього за розділом 1.	42	12	12		18				
<i>Розділ 2. Геополітичне підґрунтя світового політичного процесу</i>									
Тема 5. Геополітичний рівень світ-системного протистояння. Орієнталізм	14	4	4		6				
Тема 6. Латиноамериканський політичний процес	14	4	4		6				
Тема 7. Африканський політичний процес	10	4	2		4				
Тема 8. Азійсько-тихоокеанський політичний процес	10	4	2		4				
Разом за розділом 2	48	16	12		20				
Усього годин	90	28	24		38				

Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Парадигми та школи в теорії світової політики	2
2	Транснаціональні актори у світовій політиці	2
3	Міжнародні конфлікти і механізми їх вирішення	4
4	Війна та мир: ідеалізм і реалізм	4
5	Геополітичний рівень світ-системного протистояння. Орієнталізм	4
6	Латиноамериканський політичний процес	4
7	Африканський політичний процес	2
8	Азійсько-тихоокеанський політичний процес	2
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Парадигми та школи в теорії світової політики <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу	6

	з цієї теми., підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	
2	Транснаціональні актори у світовій політиці <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4
3	Міжнародні конфлікти і механізми їх вирішення <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію), підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою	4
4	Війна та мир: ідеалізм і реалізм <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4
5	Геополітичний рівень світ-системного протистояння. Орієнталізм <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою	6
6	Латиноамериканський політичний процес <i>Завдання:</i> розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати доповідь(презентацію) підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	6
7	Африканський політичний процес безпеки <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4
8	Азійсько-тихоокеанський політичний процес <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом та з матеріалами рекомендованої літератури за темою, підготувати інформаційні повідомлення та доповіді за питаннями теми практичного заняття, відповісти на запитання для контролю знань, підготувати завдання за темою.	4
	Разом	38

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи навчання

Матриця відповідності освітнього компонента **ВБ15. «Сучасні тенденції розвитку світової політики»**, методів навчання та форм оцінювання, які використовуються, програмним результатам навчання, визначеним освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини».

Результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.	пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, евристичний навчальна дискусія, дослідницький метод, пояснювальний метод	усне опитування на практичних заняттях; оцінювання: виступів на практичних заняттях, презентацій, написання есе, аналіз кейсів, письмова залікова робота
РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.		
РН10. Знати основи та особливості забезпечення процесу прийняття зовнішньополітичних рішень.		
РН15. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації		
РН24. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.		

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового заліку (за дворфівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення

підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії та продовження дії воєнного стану з заборною відвідування ЗВО) здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти заліку **в тестовій формі** (білет містить 20 тестових завдань, здобувач одержує 2 бали за кожен вірну відповідь) **дистанційно** в дистанційному курсі «Сучасні тенденції розвитку світової політики».

Критерії та методи оцінювання

Методи	Критерії оцінювання	Система оцінювання, бали
Участь у навчальній дискусії, виконання та оформлення практичних робіт	Здобувач бере активну участь у дискусії, міцно засвоїв навчальний матеріал за темою, вміє використовувати теоретичні знання при виконанні самостійної роботи та практичних завдань, можливо з незначними неточностями. Оформлення практичних результатів є логічним, послідовним та охайним, згідно вимог	6-7
	Здобувач бере активну участь у дискусії, добре засвоїв навчальний матеріал за темою, вміє застосовувати теоретичні знання при виконанні самостійної роботи та практичних завдань з наявністю незначних помилок та неповних висновків. Оформлення практичних результатів є послідовним та охайним, згідно вимог	4-5
	Здобувач бере участь у дискусії, в основному опанував навчальний матеріал за темою, вміє застосовувати теоретичні знання при виконанні самостійної роботи та практичних завдань з наявністю суттєвих помилок у результатах та висновках. Оформлення результатів є охайним, мають місце незначні відхилення від вимог	2-3
	Здобувач не бере участі в дискусії, поверхово або взагалі не опанував навчальний матеріал за темою, мають місце значні труднощі у виконанні самостійної роботи та практичних завдань, які не виконані загалом або виконані частково з грубими помилками та не правильними висновками. Оформлення результатів не охайне, не відповідає вимогам	0-1
Залікові завдання	Здобувач міцно засвоїв теоретичний матеріал, логічно мислить і буде відповідь, грамотно висловлює свої міркування, впевнено та у достатній мірі відповідає на додаткові питання. Вміє використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань, розв'язанні проблемних ситуацій, можливо з незначними неточностями	31-40
	Здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал, аргументовано буде відповідь, але припускається певних похибок у логіці викладу, не в повній мірі відповідає на додаткові питання. При виконанні практичних завдань допускає незначні помилки у розрахунках, робить не зовсім повні висновки за отриманими результатами	21-30

	Здобувач в основному опанував теоретичний матеріал, але не переконливо відповідає та плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість і демонструють відсутність стабільних знань. Практичні завдання в основному виконані, але при їх виконанні здобувач без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, припускається суттєвих помилок	11-20
	Здобувач поверхово або взагалі не опанував теоретичний матеріал, не знає наукових фактів та визначень, проявляє слабкість або відсутність наукового мислення, стикається зі складнощами при відповіді на додаткові питання. Мають місце значні труднощі у виконанні практичних завдань, які не виконані загалом або виконані частково з грубими помилками	0-10

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Разом	Залік	Сума
Розділ 1				Розділ 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
7	8	8	8	8	7	7	7	60	40	100

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі *усного* опитування, виступів здобувачів та тестового контролю із заздалегідь визначених питань.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 8 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Кіссінджер Г. Світовий порядок: роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Надія Коваль. Київ : Наш Формат, 2017. 319 с.
2. Плохій С. М. Ялта: ціна миру. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 412 с.
3. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / за ред. М. П. Требіна ; Нац. юр. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2016. 538 с.
4. Хаас Р. Розхитаний світ: зовнішня політика Америки і криза старого ладу / пер. з англ. Микола Климчук. Київ: Основи, 2019. 375 с.
5. Шергін С. О.. Політологія міжнародних відносин: навчальний посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2019.
6. Баранівський В.Ф. Політологія: Підручник / В.Ф. Баранівський. – Київ: Національна академія управління, 2016 р. – 236 с.
7. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю., Скубій І.В. Політологія: Підручник / О.В. Воронянський, Т.Ю. Кулішенко, І.В. Скубій. – Харків: ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017 р. – 180 с.

Допоміжна література

1. Бжезинский З. Велика шахівниця. К.: Лібидь, 2005.
2. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна. К.: Університет «Україна», 2009
3. Заремба О.В. Вітчизняна геополітична думка як явище політичної ідентичності українського народу у ХХ – на початку ХХІ століття К., 2010. 253 с.
4. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи. Світова політика. К.: ФАДА ЛТД, 2001. 224 с.
5. Короткий словник геополітичних термінів <http://ibib.ltd.ua/kratkij-slovar-geopoliticheskikh.html>
6. Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: Джерела та еволюція: автореф. ... дис. канд. політ. наук. К., 2009.
7. Макиндер Х. Географическая ось истории. *Полис.* 1995. № 4.
8. Миньяр-Белоручев К. В. Мировая геополитика. М.: «Проспект-АП», 2006.
9. Мировая политика и международные отношения / Под ред. Сергей Алексеевич Ланцов, Валерий Алексеевич Ачкасов . Санкт-Петербург : Питер, 2007 . 443 с.
10. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка ; Ред., автор Володимир Андрійович Манжола ; автор Вадим Юрійович Крушинський, Сергій Павлович Галака, Світлана Вікторівна Андрущенко, інш. . Київ : Знання, 2014 . 662 с.
11. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. К.: НІСД, 2003. 432 с
12. Стратегії «м'якої сили» в геополітиці Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу та Російської Федерації: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / А.В. Луценко; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. К., 2010. 20 с.
13. Трансформація арабських країн в контексті процесів глобалізації: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Ж.Б. Ігошина; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О., 2011. – 19 с.
14. Toffler A. Future Shock / Alvin Toffler – New York: Random House, Inc, 1970. 285 p.
15. Swaine Michael.D. Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present, and Future / Michael D. Swaine, Ashley J. Tellis New York: Air Force, 2000. 272 p.
16. Energy Security: International and Local Issues, Theoretical Perspectives, and Critical Energy Infrastructures / [edited by Adrian Gheorghe, Liviu Muresan] The Netherlands: Springer Science+Business Media B.V., 2011. 413 p.

17. Global Energy Governance: The New Rules of the Game/ [edited by Andreas Goldthau, Jan Martin Witte] – Berlin: Global Public Policy Institute/ Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010. 372 p.
18. Mankoff J. Eurasian Energy Security / Jeffrey Mankoff // Council Special Report No. 43, 2009. 50 p.
19. Rogers P. Losing Control: Global Security in the Twenty-first Century [Third edition] / Paul Rogers London/New York: Pluto Press, 2010. 220 p.
20. Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts/ [edited by Hans Gunter Brauch, Ursula Oswald Spring, John Grin, Czeslaw Mesjasz, Patricia Kameri-Mbote, Navnita Chadha Behera, Bechir Chourou, Heinz Krummenacher]. *Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace*, 2009. 1542 p
21. Kavalski E. India and Central Asia: the Mythmaking and International Relations Of a rising power / emilian kavalski. London/new york: tauris academic studies, 2010. 255 p.
22. Michael E. O'Hanlon. The Future of Land Warfare (Geopolitics in the 21st Century). [Brookings Institution](#), 2015. 254 p.

1. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

2. Аналітичний центр геополітичних досліджень: URL: <http://bintel.com.ua/uk/>
3. Аналітична група «Geostrategy»: URL: <http://geostrategy.ua>
4. Geopolitical Intelligence Services: URL: <http://gisadvisory.com>
5. Political Geography Journal: URL: <https://www.journals.elsevier.com/political-geography>